

Nr 179.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken; given Stockholms slott den 3 mars 1933.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

F ö r s l a g

till

L a g**om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 30 kap. 6 § 1 och 2 mom. rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse, mistning av ämbete på viss tid, dagsböter ej under sextio eller böter omedelbart i penningar ej under ettusenfemhundra kronor eller ock blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under belopp som nu sagts.

2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat äge målsägande eller tilltalad fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörer annat än ansvar och utslaget därutinnan gått honom emot, dock där i denna del fråga är enbart om penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, allenast såframt det icke är uppenbart, att värdet av vad parten tappat ej uppgår till ettusenfemhundra kronor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1933; dock att i fråga om fullföljd av talan mot utslag, som tidigare meddelats, äldre lag skall äga tillämpning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 10 februari 1933.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anför:

»Vid behandlingen i innevarande års statsverksproposition, andra huvudtiteln, av frågan om anslag till högsta domstolen (sid. 7) har jag uttalat avsikten att för Kungl. Maj:t anmäla förslag att framläggas för innevarande års riksdag till den ändring i reglerna för fullföljd av talan beträffande bötesmål, vilken påkallades av dagsbotssystemets införande.

Jag anhåller nu att få återupptaga denna fråga.

Beträffande fullföljd av brottmål från hovrätt till Kungl. Maj:t stadgade *Historik.* 1734 års lag ursprungligen i 30 kap. 19 § rättegångsbalken den inskränkning, att brottmål grovare eller mindre ej finge dragas under Kungl. Maj:t utan att den missnöjde visade, antingen att han ej blivit fulleligen däri hörd, eller att han fällts till svårare straff än lag stadgade. Ett särskilt hinder för fullföljden i brottmål tillkom genom förordningen den 19 juli 1815 om vad som iakttagas bör vid underdåniga besvärs anförande hos Kungl. Maj:t i brottmål. Däri stadgades, att den icke häktade som ville fullfölja brottmål till Kungl. Maj:t skulle nedsätta böter, ersättning för rättegångskostnaden och vad hovrätten därjämte ålagt honom att gälda — t. ex. skadestånd till motpart — eller ock förete behörigt fattigdomsintyg.

Dessa bestämmelser upphävdes först genom 1901 års ändringar i rättegångsbalken, men stadgandet i 30 kap. 19 § rättegångsbalken hade åtminstone under de sista åren av dess giltighetstid ej vunnit tillämpning; enligt den praxis som rådde vid tiden för 1901 års lagändringar kunde klagorätten sägas vara lika obegränsad i brottmål som den var i tvistemål.

Lagen den 14 juni 1901 om ändring i vissa delar av rättegångsbalken upptog ingen annan inskränkning i rätten att fullfölja brottmål till högsta domstolen än den som förekom i 30 kap. 7 § rättegångsbalken och innehöll, att i

brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit underställt dess prövning, ägde allmän åklagare ej i annat hänseende än såvitt anginge ansvars- eller ersättningsskyldighet för honom själv söka ändring i hovrättens utslag, där han ej tillika vore målsägande. Dock ägde justitiekanslern, då han funne sådana omständigheter vara för handen att talan mot hovrättens utslag borde fullföljas, förordna därom. Justitieombudsmannens åtalsrätt skulle ej beröras av vad som stadgats om allmän åklagare.

Bortsett från den här angivna inskränkningen i rätten för allmän åklagare att fullfölja brottmål förekom efter 1901 års lagändringar allenast den inskränkning i rätten att från hovrätt fullfölja mål till högsta domstolen, att hovrätt utgjorde sista instans för lagsökningsmål; dock bör anmärkas, att stadgandet om revisionsskilling — 150 kronor — även verkade till minskning av de fullföljda målens antal. Snart nog visade det sig emellertid, att dessa begränsningar i fullföljdsrätten, trots företagen höjning av antalet ledamöter i högsta domstolen, icke voro nog verksamma att förekomma ökning av den arbetsbalans som uppkommit i domstolen, och ytterligare steg i inskränkande riktning måste vidtagas. Redan för 1907 års riksdag framlades förslag till begränsning av fullföljdsrätten (proposition nr 93). Förslaget åsyftade att hejda tillströmningen av mål till högsta domstolen dels genom att från fullföljd utesluta vissa mindre betydande brottmål och sådana tvistemål, där tvisteföremålets värde uppenbarligen icke översteg ett visst belopp (summa revisibilis), dels genom höjning av revisionsskillingen till 300 kronor. Förslaget vann emellertid ej riksdagens bifall. Motståndet gällde de föreslagna bestämmelserna om införande av en summa revisibilis (1,000 kronor) och om höjning av revisionsskillingen.

Ehuru högsta domstolen år 1909 i sammanhang med regeringsrättens inrättande befriades från den laggranskning som dittills ålegat domstolen samt från vissa ansökningsärenden, ökades i följd av den fortgående stegringen av antalet inkommande mål domstolens arbetsbalans alltjämt. Sedan riksdagen i skrivelse år 1913 (nr 59) anhållit, att Kungl. Maj:t ville taga under omprövning, genom vilka åtgärder långsamheten i högsta domstolens rättsskipning måtte kunna avhjälpas, samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill denna prövning kunde föranleda, anmodades processkommissionens ordförande, f. d. justitierådet J. Hellner, att avgiva utlåtande rörande de åtgärder som lämpligen kunde ifrågakomma för minskning av arbetsbalansen inom högsta domstolen. På grundval av ett av Hellner avgivet utlåtande med därvid fogat lagutkast utarbetades sedermera förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken, vilket förslag framlades för 1915 års riksdag (proposition nr 4). I fråga om till hovrätten fullföljda tvistemål och ärenden rörande penningar eller sådant som kan skattas i penningar innehöll förslaget i 30 kap. 5 § den sedermera av riksdagen antagna och ännu gällande regeln om en summa revisibilis, bestämd till 1,500 kronor. Beträffande brottmål som fullföljts i hovrätt eller blivit underställt dess prövning, upptog förslaget i 6 § särskilda regler för allmän åklagare, för målsägande och för tilltalad. Klagorätt skulle icke tillkomma annan åklagare än justitiekanslern, justitieombudsmannen, mi-

litieombudsmannen eller den någon av dem förordnade, och för såväl dessa åklagare som för målsägande skulle klagorätten vara inskränkt till de fall, då vederbörandes talan avsett ansvar för brott vara efter lag kunde följa straffarbete eller avsättning. Tilltalad skulle icke äga klaga med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för sådant brott eller för annat brott dömts till fängelse eller mistning av ämbete på viss tid. Utan hinder av vad sålunda stadgats angående målsägande och tilltalad skulle emellertid dessa äga fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörde annat än ansvar och utslaget därutinnan gått vederbörande emot, dock där i denna del fråga vore enbart om penningar eller sådant som kunde skattas i penningar, allenast såframt det icke vore uppenbart, att värdet av det tappade ej uppginge till 1,500 kronor. Hade tilltalad fällts till böter eller vite som, ensamt eller i förening med vad han tappat i penningar eller penningars värde, uppginge till nämnda belopp, skulle han jämväl äga fullfölja talan mot utslaget. På detta sätt hade således den för tvistemålen införda regeln om en summa revisibilis kommit till användning jämväl beträffande brottmålen.

Beträffande förslaget att från fullföljd utesluta vissa brottmål anförde departementschefen följande:

Vad som kunde anföras om det betänkliga i att från fullföljd utesluta vissa klasser av mål — nämligen att därigenom vissa rättsområden skulle kunna helt undandragas högsta domstolens rättsskipning — ägde endast i mindre mån giltighet beträffande de smärre brottmålen. Det vore i sådana mål endast sällan som tvivelaktiga rättsfrågor föreläge till bedömande; i allmänhet gällde det endast att värdera bevismaterialet eller att utmäta straffet, således domareuppgifter, vilka hovrätterna torde vara väl skickade att i sista instans handhava. Erfarenheten visade, att hovrätternas utslag i dylika mål jämförelsevis sällan bleve ändrade.

1907 års förslag hade därutinnan intagit den ståndpunkten, att rätten till fullföljd alltid vore beroende av den latitud, inom vilken straff för brottet kunde ådömas. Detta skulle gälla lika väl, då den tilltalade ville överklaga hovrättens utslag, som då åklagaren eller målsäganden vore missnöjd med detsamma. Fullföljdsrätten skulle dock ställa sig olika i dessa båda fall. I det sistnämnda skulle talan endast få fullföljas, om den avsåge ansvar för brott som i lagen vore belagt med dödsstraff, straffarbete eller avsättning. Den tilltalade däremot skulle äga fullfölja sin talan, även om han blivit sakfälld för brott därå fängelse eller mistning av ämbete på viss tid kunnat följa; huruvida han i det särskilda fallet blivit dömd till sådant straff eller allenast till böter, saknade betydelse för frågan om hans rätt att fullfölja talan mot utslaget. Detta hade motiverats bl. a. därmed, att vid brott, i vilkas straffskala jämte böter inginge fängelse eller straffarbete, vanligen i den allmänna föreställningen häftade något särskilt vanhedrande, varför det icke borde betagas en person som dömts, låt vara till böter, för sådant mera vanhedrande brott den möjlighet att visa sig saklös, som kunde ligga i rätten att till tredje instans fullfölja sin talan. Nämnda synpunkt kunde icke fränkännas berättigande i fråga om brott av den grövre beskaffenhet, att de kunde bestraffas med straffarbete — exempelvis bedrägeribrott — men den torde näppeligen äga giltighet, när i straffskalan icke inginge svårare straff än fängelse. En närmare granskning av de till högsta domstolen fullföljda mål, i vilka tilltalad klagat över honom ådömda böter, gäve vid handen, att ett stort antal av dem just avsåge sådana brott, för vilka straffsatsen vore fängelse eller

böter. Hit hörde flertalet ärekränkingsmål, mål angående ansvar för ringare misshandel (S.L. 14:13), för egenmäktigt förfarande, djurplågeri m. fl. Dessa mål kunde knappast sägas vara av den betydelse, att det kunde anses möta någon större betänklighet att avskära dem från fullföljd. Skulle det i något särskilt fall finnas vara av vikt för enhet i rättsskipningen, att ett sådant mål droges under högsta domstolens prövning, öppnade de föreslagna bestämmelserna om dispens möjlighet därtill. Vid nu anförda förhållanden och då en begränsning av den tilltalades fullföljdsrätt på sätt antytts otvivelaktigt komme att ej oväsentligt minska högsta domstolens arbetsböroda — under 1913 hade i högsta domstolen avgjorts ej mindre än omkring 50 mål och under första halvåret 1914 närmare 30 mål, i vilka tilltalad klagat över böter ådömda för sådana brott — hade ansetts, att ej heller den tilltalade borde äga rätt att överklaga hovrätts utslag i andra brottmål än sådana som enligt 1907 års förslag skulle fått fullföljas av allmän åklagare eller målsägande. För sådana fall, då den tilltalade blivit dömd till fängelse eller till mistning av ämbete på viss tid, hade dock rätt till fullföljd av talan mot hovrätts utslag under alla förhållanden ansetts böra medgivas honom.

Vad angår stadgandena, att summa revisibilis skulle införas även i brottmål samt att vid beräkning av sakens värde hänsyn skulle tagas jämväl till böter eller vite som kunde hava ådömts parten, erinrade departementschefen, att i dessa delar överensstämmelse rådde med 1907 års förslag. I detta förslag hade angående motsvarande stadganden allenast anförts, att regeln att fullföljd av talan i bötesmål vore utesluten hade ansetts böra inskränkas att gälla endast då sammanlagda beloppet av vad i huvudsaken ålagts parten att i penningar utgiva icke överstege den för revisionssaker gällande summa revisibilis.

I utlåtande (nr 15) över 1915 års förslag anförde lagutskottet vid samma års riksdag beträffande det ifrågasatta uteslutandet av vissa brottmål från fullföljd, att inom utskottet rätt enighet därom, att vissa mindre brottmål skulle kunna utan skada avskäras, samt att utskottet icke hade något att erinra mot förslaget till närmare bestämmande av denna grupp. I fråga om den föreslagna 6 § i 30 kap. rättegångsbalken hemställde utskottet allenast om den ändring, att justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen skulle själva utföra åklagartalan i högsta domstolen. Av reservanter inom utskottet framställdes emellertid yrkanden om vissa ytterligare ändringar i nämnda paragraf. Sålunda yrkade tre ledamöter, att tilltalad, som fällts till ansvar jämlikt 10 kap. 14 § eller 15 kap. 22 § strafflagen, alltid — således jämväl i det fall att straffet stannat vid böter under 1,500 kronor — skulle äga fullfölja talan i högsta domstolen, samt fem ledamöter, att justitiekanslern, justitieombudsmannen och militieombudsmannen icke, såsom föreslagits i propositionen, skulle bindas av några inskränkningar i rätten att fullfölja talan.

Vid behandlingen av bestämmelserna angående fullföljd i brottmål stannade kamrarna i olika beslut, i det första kammaren godkände utskottets hemställan men andra kammaren antog paragrafen med de förändringar som innefattades i de nysnämnda reservanternas yrkanden. Båda kamrarna antogo sedermera ett av lagutskottet framlagt sammanjämningsförslag, enligt vilket paragrafen erhöi denna lydelse:

6 §.

1 mom. I brottmål, som fullföljts i hovrätt eller blivit dess prövning underställt, må ej ändring i hovrättens slutliga utslag sökas:

av målsägande, med mindre hans talan avsett ansvar för brott, varå straffarbete eller avsättning efter lag kan följa;

av tilltalad, med mindre han blivit sakfälld eller ställd under framtiden för brott, som i lag är belagt med straffarbete, fängelse, avsättning eller mistning av ämbete på viss tid.

2 mom. Utan hinder av vad i 1 mom. är stadgat äge målsägande eller tilltalad fullfölja talan mot hovrättens utslag, där målet rörer annat än ansvar och utslaget därutinnan gått honom emot, dock där i denna del fråga är enbart om penningar eller sådant, som kan skattas i penningar, allenast såframt det icke är uppenbart, att värdet av vad parten tappat ej uppgår till ettusenfemhundra kronor. Har tilltalad fällts till böter eller vite, som, ensamt eller i förening med vad han tappat i penningar eller penningars värde, uppgå till belopp, som nu sagts, vare honom ej heller förment att fullfölja talan mot utslaget.

3 mom. Allmänt åtal må ej hos Konungen fullföljas av annan än justitiekanslern eller ock riksdagens justitieombudsman eller militieombudsman.

Med den lydelse lagrummet sålunda erhöll och alltjämt har äger tilltalad som fällts till böter fullfölja talan i högsta domstolen i följande fall, nämligen

Gällande
rätt.

där å brottet *kunnat* följa straffarbete, fängelse, avsättning eller mistning av ämbete på viss tid, d. v. s. där den straffskala som tillämpats innehåller — förutom böter — jämväl något av nämnda straff,

där bötesbeloppet uppgår till 1,500 kronor,

där bötesbeloppet i förening med vad den tilltalade tappat i penningar eller penningars värde (t. ex. skadestånd, förbruten egendom) uppgår till 1,500 kronor.

Jämlikt 30 kap. 7 § rättegångsbalken får vid beräkning av värdet av det tappade hänsyn icke tagas till rättegångskostnad eller till ränta som upplupit efter målets anhängiggörande.

Enligt *processkommissionens betänkande* angående rättegångsväsendets om-
bildning skulle högsta domstolens uppgift begränsas huvudsakligen till rätts-
frågan och frågan om målets formella behandling. Hovrättens bedömande av
vad som skulle anses bevisat i målet skulle icke kunna dragas under högsta
domstolens prövning. Högsta domstolen skulle i huvudsak bliva en revisions-
instans. Sakfrågans undandragande från högsta domstolens prövning beräkna-
des komma att medföra en begränsning av tillströmningen av mål till dom-
stolen samt föranleda, att handläggningen av målen bleve mindre tidsödande.
Under åberopande härav föreslog processkommissionen, att de år 1915 stad-
gade inskränkningarna i rätten att fullfölja talan till högsta domstolen, vilka
tillkommit i syfte att åvägabringa en av trängande behov påkallad minskning
i domstolens arbetsbörda, skulle såsom onödiga uteslutas i den nya rättegångs-
ordningen.

Rättegångs-
reformen.

I propositionen (nr 80) till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform anförde dåvarande departementschefen i fråga om fullföljdsrätten till högsta domstolen, att det torde på goda grunder kunna ifrågasättas, huruvida icke en så stark begränsning av högsta domstolens prövningsrätt som den av processkommissionen föreslagna vore för den allmänna uppfattningen ganska främmande och om den icke i särskilda fall kunde leda till resultat som tedde sig för rättskänslan stötande. Säkert vore att en dylik begränsning skulle medföra talrika tvistefrågor, huruvida rätt till fullföljd vore för handen. Goda skäl syntes dock tala för en bestämmelse att vid hovrättens bevisprövning skulle i allmänhet bero, om ej synnerliga skäl föreläge för avvikelser. Förefintligheten av ett dylikt stadgande skulle helt visst bidra till att parterna avhölle sig från att i oträngt mål fullfölja bevisningsfrågor till högsta instansen. Emellertid torde jämväl andra anordningar vara av nöden för att hindra en allt för stark tillströmning av mål till högsta domstolen. Erfarenheten hade visat, att de lagstiftningsåtgärder som i detta syfte vidtagits år 1915 icke vore tillfyllest. Ytterligare anordningar vore redan nu påkallade, och behovet därav torde bliva än starkare efter införande av muntlig partsförhandling i högsta domstolen. De invecklade och ömtåliga spörsmål som sammanhängande därmed borde vid det fortsatta lagstiftningsarbetet göras till föremål för ingående utredning. Därvid torde särskilt böra undersökas, huruvida en begränsning i tillströmningen kunde ernås genom uteslutande från fullföljd av vissa grupper av mål.

Särskilda utskottet anslöt sig i sitt utlåtande (nr 1) över propositionen till departementschefens uttalande angående omfattningen av högsta domstolens prövning. Utskottet yttrade vidare, att på sätt departementschefen anført särskilda anordningar syntes vara nödvändiga för att förhindra en alltför stark tillströmning av mål till högsta domstolen, en fråga som vid det fortsatta arbetet på processreformen torde böra bliva föremål för närmare utredning. Vid behandlingen av frågan huru den föreslagna rättegångsreformen skulle sättas i verket betonade utskottet jämväl — ehuru detta icke direkt sammanhängde med en reform av rättegångsväsendet — att det torde vara lämpligt att åtgärder snarast vidtoges för nedbringande av den uppkomna arbetsbalansen i högsta domstolen.

En av utskottets ledamöter uttalade i fråga om begränsning av fullföljdsrätten, att den nuvarande ordningen i detta avseende icke kunde anses tillfredsställande. Eventuella bestämmelser i syfte att förhindra en alltför stark tillströmning av mål till högsta domstolen måste utformas på sådant sätt, att grundsatsen om alla medborgares likhet inför lagen icke äventyrades.

En annan ledamot av utskottet ansåg, att fullföljdsrätten till högsta domstolen borde begränsas till att gälla endast rättsfrågan och frågan om måls formella behandling. Om rätten till fullföljd begränsades på detta sätt, kunde enligt denne ledamots åsikt den år 1915 införda summa revisibilis utan olägenhet avskaffas, och ytterligare åtgärder i syfte att hindra tillströmningen till högsta domstolen bleve överflödiga.

Båda kamrarna godkände utskottets uttalande.

Genom lagen den 24 september 1931 (nr 327) om ändring i vissa delar av strafflagen och lagen samma dag (nr 328) angående dagsböter utom strafflagens område (särskild böteslag), vilka båda lagar trätt i kraft den 1 januari 1932, har *dagsbotssystemet* upptagits i vår strafflagstiftning. Enligt 2 kap. 8 § strafflagen som anger systemets huvudgrunder skola böter ådömas i dagsböter. Antalet dagsböter skall bestämmas efter brottets beskaffenhet och vara minst en, högst 120. Dagsboten skall fastställas i penningar till belopp från och med en till och med 300 kronor, efter ty prövas skäligt med hänsyn till den sakfälldes inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt. Är brottet ringa, må dagsbotens belopp därefter jämkas. Produkten av antalet dagsböter och beloppet av varje dagsbot utgör det bötesbelopp, den sakfällde har att gälda; dock skall minsta bötesstraff vara 5 kronor, även om den nämnda produkten skulle utvisa ett lägre bötesbelopp. Dagsbotssystemet har gjorts tillämpligt för de flesta bötesbrott inom strafflagen; undantagna äro endast sådana som ansetts utgöra ordningsföreselser. Enligt den särskilda böteslagen skall dagsbotssystemet tillämpas även inom specialstraffrätten dock icke beträffande brott, varå straffet är bestämt efter särskild beräkningsgrund (normerade böter) eller som ej är belagt med svårare straff än böter högst 300 kronor.

I ett den 14 januari 1931 avgivet yttrande över ett inom justitiedepartementet utarbetat förslag till lag om dagsböter m. m. ifrågasatte *Svea hovrätt*, huruvida icke en lagstiftning om dagsböter borde föranleda någon jämkning i de bestämmelser, 30 kap. 6 § 2 mom. sista punkten rättegångsbalken innehöle i fråga om begränsning av bötfälld parts rätt att föra klagan hos Kungl. Maj:t. Dessa bestämmelser vore byggda på principen om böters omedelbara utmätande i penningar och stode måhända mindre väl tillsammans med en lagstiftning som läte brottets 'svårhetsgrad' komma till särskilt uttryck i domstolsutslaget. En av hovrättens ledamöter uttalade den mening, att vid bibehållande av den i 30 kap. 6 § 2 mom. sista punkten rättegångsbalken uttryckta princip, enligt vilken rätten till besvär anförande hos Kungl. Maj:t gjordes beroende av beloppet av utdömda böter eller viten, det i stadgandet angivna beloppet av 1,500 kronor lämpligen torde böra höjas, exempelvis till 3,000 kronor. Den begränsning i besvärsrätten som stadgandet åsyftade skulle eljest i viss mån eluderas, ity att, efter genomförandet av principen om böternas proportionalisering mot den brottslikes betalningsförmåga, antalet mål däri böterna överstege 1,500 kronor finge antagas komma att ökas.

I yttrande den 3 februari 1931 över samma förslag till lag om dagsböter m. m. erinrade *Göta hovrätt*, att därest rätten att fullfölja talan mot hovrätts utslag i sådana brottmål vari endast kunde dömas till böter fortfarande skulle vara knuten till visst bötesbelopp, ett genomförande av förslaget komme att leda till att fullföljdsrätt skulle komma att få åtnjutas av den vilkens ekonomiska ställning vore sådan, att han bleve ådömd böter uppgående till 1,500 kronor, medan sådan rätt däremot icke skulle tillkomma en för ett i allo lik-

artat brott dömd obemedlad person. Till förekommande av en dylik konsekvens torde enligt hovrättens mening en ändring i 30 kap. 6 § rättegångsbalcken bliva nödvändig.

I propositionen (nr 188) till 1931 års riksdag med förslag till dagsbots-systemets genomförande yttrade dåvarande departementschefen, att han funne vad hovrätterna sålunda anfört värt beaktande men dock icke ansåge sig böra i det sammanhang upptaga frågan om revision av bestämmelserna rörande summa revisibilis, helst en sådan skulle medföra en rubbning av de grunder, å vilka ifrågasvarande bestämmelser vore byggda.

Framställning från organisationsnämnden.

Jämväl ur en annan synpunkt än den nu anförda har fråga väckts om ändring i gällande bestämmelser angående fullföljd i bötesmål. I en den 3 mars 1931 — före dagsbotsreformens genomförande — dagtecknad skrivelse till Kungl. Maj:t har *statens organisationsnämnd*, under hänvisning till den stigande arbetsbalansen i högsta domstolen, ifrågasatt vidtagande av vissa åtgärder i syfte att begränsa tillströmningen av mål till domstolen. I den ifrågasvarande framställningen har nämnden till en början anfört följande:

En granskning av den i 1931 års statsverksproposition (andra huvudtiteln, sid. 7) intagna statistiken gäve vid handen, att arbetsbalansen hos högsta domstolen alltsedan år 1923 befunnit sig i ett i stort sett oavlåtligt stigande. Beträffande revisionsmålen hade visserligen en ändring inträtt från och med år 1929, i det att nämnda års utgående balans visat en icke oväsentlig minskning i förhållande till den ingående, en utveckling som jämväl därefter fortsatts. Denna minskning syntes emellertid helt uppvägas av en alltjämt fortgående ökning av antalet besvärsmål. Sålunda hade, trots att antalet under ett år avgjorda eller avskrivna besvärsmål stigit från 553 år 1928 till 652 år 1929 och 702 år 1930, den utgående besvärsmålsbalansen samtidigt ökats från 317 förstnämnda år till respektive 403 och 443 de två senare åren. Resultatet därav hade blivit, att den sammanlagda utgående balansen för åren 1928, 1929 och 1930 hållit sig vid respektive 999, 1,021 och 1,015 mål. Härmed kunde jämföras, att motsvarande siffra för år 1922 varit 598.

Orsaken till den avsevärda stegringen av antalet besvärsmål under senare år torde säkerligen främst vara att finna i den ökade tillströmningen av dels skiftesmål och dels mål angående förseelse mot motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan, huvudsakligast s. k. automobilsmål.

Sedan nämnden lämnat närmare uppgifter angående den fortgående ökningen av antalet till högsta domstolen fullföljda skiftesmål samt framlagt förslag till beskärning av domstolens arbete med skiftesmåls avgörande, yttrade nämnden i fråga om de s. k. automobilmålen:

Enligt uppgifter som varit för nämnden tillgängliga hade antalet till högsta domstolen under år 1926 fullföljda automobilsmål (förutom de mål angående skada i följd av automobiltrafik som fullföljts efter revision) utgjort 28 stycken. För år 1928 hade motsvarande siffra stigit till 55 och för år 1930 till 73. Som lagstiftningen angående automobiltrafik under nämnda år icke undergått någon förändring av beskaffenhet att inverka på fullföljdsrätten, kunde stegringen i antalet bilmål icke gärna bero på annat än den ökade automobiltrafiken. I och för sig vore för övrigt ett sådant sammanhang fullt naturligt och man torde därför vara berättigad att räkna med, att en med hän-

syn därtill fortgående stegring av antalet automobil mål även för de närmaste åren komme att inträffa.

På grund av den nya trafiklagstiftningen av den 20 juni 1930 vilken trätt i kraft i och med 1931 års ingång kunde emellertid förväntas en ytterligare stegring av antalet av de till högsta domstolen fullföljda automobil målen. Den nya vägtrafikstadgans 16 § vilken innehölle straffbestämmelserna för förseelser mot de i stadgan givna föreskrifterna innehölle bl. a., att där omständigheterna vore försvärande och förseelsen skett vid framförande av motorfordon, straffpåföljden kunde bliva frihetsstraff. Motsvarande paragraf i den förut gällande vägtrafikstadgan hade icke innehållit annan straffform än böter. En följd av den sålunda vidtagna ändringen i strafflatituden syntes bliva, att för varje fall, då en tilltalad blivit enligt 16 § i den nya stadgan dömd till bötesstraff för förseelse vid framförande av motorfordon, den domde, i motsats till vad förut varit fallet, jämlikt bestämmelserna i 30 kap. 6 § rättegångsbalken ägde fullfölja talan i målet till högsta domstolen.

Nämnden hade från rikets hovrätter inhämtat, att antalet under år 1930 avkunnade utslag i mål angående förseelse mot den äldre vägtrafikstadgan, däri på grund av bestämmelserna i 30 kap. 6 § rättegångsbalken tilltalad icke ägt fullfölja talan hos Kungl. Maj:t, uppgått till för Svea hovrätt 239, för Göta hovrätt 68 och för hovrätten över Skåne och Blekinge 51 eller sålunda sammanlagt till 358. Av i hovrätt avgjorda brottmål däri talan fått fullföljas hade under de senare åren i medeltal något över 30 % fullföljts till högsta domstolen. Med tillämpning av denna procentsats kunde beräknas, att nyss berörda lagändring skulle medföra att antalet till högsta domstolen inkommande kriminella besvärsmål komme att ökas med över 100 stycken om året.

Enligt nämndens mening vore det önskvärt att undvika den kraftiga ökning i tillströmningen av kriminella besvärsmål till högsta domstolen som syntes bliva en följd av berörda ändring i straffskalan för ifrågavarande slag av brott och som kunde komma att medföra väsentlig ökning av arbetsbalansen till men för rättsskipningen. Där allenast böter ådömts, torde icke heller föreligga något sakligt skäl för att låta målen i större utsträckning än dittills komma under högsta domstolens bedömande.

De åtgärder som borde vidtagas kunde tänkas ske genom ändring av de allmänna fullföljdsreglerna. Därvid torde i första hand böra övervägas att begränsa fullföljdsrätten i allmänhet till de fall, då frihetsstraff verkligen tillämpats. Därest en sådan åtgärd ur synpunkter som låge utom nämndens bedömande kunde vara ägnad att väcka betänkligheter, kunde en stegring av de inkommande målens antal till ej oväsentlig del förhindras, om person som ådömts böter tillerkändes fullföljdsrätt allenast i de fall, där frihetsstraff inginge i straffskalan oavsett om försvärande omständigheter föreläge.

Det må anmärkas, att den i nämndens skrivelse angivna 16 § vägtrafikstadgan blivit genom förordning den 19 juni 1931 (nr 246) på det sätt ändrad, att straffet för förseelser mot vissa föreskrifter nedsatts till böter från och med 2 till och med 300 kronor. I övrigt kvarstår emellertid det av nämnden omnämnda straffet av böter från och med 2 till och med 1,000 kronor — d. v. s. numera dagsböter — vilket, där omständigheterna äro försvärande och förseelsen skett vid framförande av motorfordon, må ökas till fängelse i högst ett år.

Till upplysning rörande antalet till högsta domstolen under åren 1923—1932 inkomna mål samt domstolens arbetsbalans må hänvisas till följande tabell:

*Högsta
domstolens
arbets-
balans.*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Å r	Revisionsmål				Besvärs- och underställningsmål				Totala balansen vid årets slut (s:a av kol. 5 och 9)
	Balans vid årets början	Under året inkomna	Under året avgjorda eller avskrivna	Balans vid årets slut	Balans vid årets början	Under året inkomna	Under året avgjorda eller avskrivna	Balans vid årets slut	
1923 . . .	401	768	616	553	197	616	629	184	737
1924 . . .	553	710	648	615	184	563	557	190	805
1925 . . .	615	611	629	597	190	558	556	192	789
1926 . . .	597	571	547	621	192	584	540	236	857
1927 . . .	621	552	544	629	236	626	580	282	911
1928 . . .	629	545	492	682	282	588	553	317	999
1929 . . .	682	536	600	618	317	738	652	403	1,021
1930 . . .	618	459	505	572	403	743	700	446	1,018
1931 . . .	572	420	482	510	446	724	760	410	920
1932 . . .	510	414	467	457	410	858	752	516	973

Av tabellen framgår, att under de sista åren antalet inkomna revisionsmål sjunkit, varemot antalet inkomna besvärs- och underställningsmål stigit högst betydligt. Den totala balansen, som under åren 1928—1930 uppgick till cirka 1,000 mål men under år 1931 sjönk till 920 mål, har under år 1932 åter närmast sig tusentalet. Det torde böra anmärkas, att antalet ansökningar och ärenden (ansökningar om tillstånd till talans fullföljande, om nåd, om resning eller återbrytande av dom o. s. v.) — dessa hava icke redovisats i tabellen — synes vara statt i kraftig ökning. Antalet inkomna ansökningar och ärenden utgjorde åren 1923—1925 respektive 541, 526 och 514 men uppgick åren 1930—1932 till respektive 743, 813 och 1,072. Ökningen kommer företrädesvis på nådeansökningarna. Statistiska centralbyråns uppgifter angående av högsta domstolen under de olika åren handlagda nådeansökningar utvisa, att antalet personer för vilka sökts nåd utgjorde åren 1923—1925 respektive 384, 359 och 369 samt åren 1930 och 1931 respektive 495 och 636.

Till jämförelse med de i skrivelsen från statens organisationsnämnd lämnade uppgifterna angående antalet till högsta domstolen under åren 1926, 1928 och 1930 fullföljda s. k. automobilsmål, utgörande respektive 28, 55 och 73, må nämnas, att antalet till domstolen under åren 1931 och 1932 fullföljda dylika mål utgjorde respektive 96 och 194.

Utländsk rätt.

I de olika ländernas lagstiftningar förekomma inskränkningar av skiftande slag beträffande fullföljdsrätten i brottmål. Med hänsyn till de olikheter i domstolsorganisation och straffsystem som förekomma länderna emellan, synes en utförlig redogörelse härför icke vara av egentlig betydelse för lösnin-

gen av det nu föreliggande spörsmålet.¹ Emellertid må i fråga om de i våra grannländer gällande stadgandena på detta område anmärkas följande.

I *Danmark* finnas följande allmänna domstolar: Underret (Herredsretter eller Byretter), Landsret och Højesteret, men målen kunna i regel fullföljas endast till *en* högre instans. De mål som handläggas av Underret kunna således fullföljas endast till Landsret; dock kan justitieministern tillåta, att Landsrettens dom i en från Underret fullföljd sak drages under Højesterets prövning, om saken synes hava allmänt intresse eller medföra betydliga verkningar för parten utöver själva målet. Vissa politiförseelser kunna icke ens fullföljas till Landsret utan särskilt tillstånd. Med undantag allenast för de s. k. Nævningesagerne — vilka handläggas av Nævningeret, bestående av minst tre Landsdommere jämte jury — skola vid Underret upptagas och äro således från fullföljdsrätt till Højesteret uteslutna brott, för vilka straffet icke kan överstiga fängelse eller tvångsarbete, samt dessutom, därest någon av vissa angivna förutsättningar är för handen, t. ex. om den tilltalade önskar handläggning vid Underret, jämväl andra brott. Mål som icke handläggas av Underret upptagas av Landsret såsom första instans och kunna därifrån fullföljas till Højesteret. I Nævningesager är emellertid fullföljdsrätten i stort sett begränsad till rättsfrågan.

Vanliga brottmål handläggas i *Norge* av herreds- eller byrett, lagmandsrett och høiesterett. Vissa svårare brottmål upptagas av lagmandsrett såsom första instans, de övriga gå till herreds- eller byrett. Den som är missnöjd med utgången vid herreds- eller byretten kan begära förnyad behandling av målet vid lagmandsrett. Sådan begäran skall grundas på ett bestridande av vad som i domen är antaget med hänsyn till skuldspörsmålet. Mot domar av herreds- eller byrett kan talan fullföljas jämväl genom anke till høiesterett; men anke kan icke stödjas på någon grund som kan leda till förnyad behandling vid lagmandsrett. När det av herreds- eller byretten ådömda straffet utgöres av böter eller frihetsstraff och fråga är om vissa mindre grova brott, får förnyad behandling vid lagmandsrett ej äga rum på den tilltalades begäran i annat fall än då en särskild mindre avdelning av høiesterett, kjæremaalsutvalget, samtycker. Anke från herreds- eller byrett till høiesterett förutsätter alltid samtycke av kjæremaalsutvalget. Mot avgörande av lagmandsretten, i vilken medverkar jury, fullföljes talan genom anke till høiesterett, men jämväl anke från lagmandsretten kräver tillstånd av kjæremaalsutvalget.

Det land som i nu förevarande hänseende företer den största likheten med vårt eget är *Finland*. För rättegångsväsendet gäller i Finland som hos oss i väsentliga delar alltjämt 1734 års lag. I Finland finnas sålunda härads- och rådstuvurätter såsom domstolar i första instans, närmast över dem hovrätter och såsom tredje instans en högsta domstol; och dessa domstolar äro med några i detta sammanhang betydelselösa avvikelser organiserade på samma sätt som motsvarande domstolar i Sverige. Härtill kommer att i Finland

¹ Redogörelser för främmande länders domstolar i brottmål och för rättsmedlens anordnande vid dessa domstolar finnas i Processkommissionens betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, del I sid. 37—40 och del II sid. 181—184.

sedan år 1921 gäller ett dagsbotssystem som i allt väsentligt överensstämmer med vårt eget; dock äger i Finland dagsbotssystemet tillämpning å alla bötesbrott. Den finska strafflagen uppställer en dagsbotsskala å 1—300 dagsböter. Den har inga fixa gränser för dagsbotsbeloppet; domstolen skall efter fri prövning, med hänsyn till den tilltalades medelinkomst per dag och med beaktande av hans ekonomiska förhållanden i övrigt, bestämma det penningbelopp som bör anses såsom hans dagsbot.

Genom lag den 19 december 1922 infördes i Finland, på grund av den växande arbetsbalansen i högsta domstolen, åtskilliga inskränkningar i den dittills fria fullföljdrätten från hovrätt till högsta instansen. För tvistemålen har stadgats en summa revisibilis av 5,000 mark. I fråga om brottmålen gäller, att där åtalet, för såvitt det varit föremål för hovrättens behandling, angått brott, vara såsom högsta straff icke stadgats annan eller strängare påföljd än böter, fängelse i högst två år eller egendoms dömande förbruten, ändring i hovrättens utslag må sökas endast av den, som ådömts frihetsstraff eller hos vilken egendom, i värde överstigande 5,000 mark, dömts förbruten. Detsamma gäller, ehuru å brott, där omständigheterna äro synnerligen försvårande, även kan följa strängare frihetsstraff än nyss sagts. Utan hinder av vad angående fullföljdrätten i brottmål sålunda stadgas, är, om målet angår även annat än straff, ändringssökande tillåtet, såvida det som jämte straffpåståendet varit i fråga icke utgöres endast av penningar, ersättning eller lösören till belopp eller värde uppenbarligen icke överstigande 5,000 mark.

*Departements-
chefen.*

Vid behandlingen av 1932 års statsverksproposition, andra huvudtiteln, har dåvarande departementschefen framhållit (sid. 7), att vissa av honom berörda frågor om ändring i bestämmelserna rörande fullföljd av talan till högsta domstolen — bland dem frågan om fullföljd av talan angående bötesstraff — borde göras till föremål för särskild utredning. Sistnämnda fråga, som sammanhänger med dagsbotsreformens genomförande och synes vara av den art att dess avgörande ej bör anstå, har numera varit föremål för utredning inom justitiedepartementet. Genom upptagande av denna mera brådskande fråga till omedelbar behandling har jag icke tagit ställning till spörsmålet, huruvida och i så fall vid vilken tidpunkt en mera genomgripande revision av bestämmelserna angående fullföljd till högsta domstolen bör komma till stånd.

Enligt 30 kap. 6 § rättegångsbalken äger tilltalad, som av hovrätten fällts till ansvar för ett brott vara ej kan följa strängare straff än böter, fullfölja talan till högsta domstolen, om de ådömda böterna uppgå till 1,500 kronor. Har han fällts till böter som understiga detta belopp, får han icke söka ändring i utslaget, med mindre målet rört jämväl annat än ansvar samt böterna i förening med vad han i denna del tappat uppgå till nämnda belopp. Såvitt fråga är om brott vara böterna skola ådömas i dagsböter, leder denna regel till det resultat, att en förmögen person vars straff bestämmes till 15 dagsböter å 100 kronor kan gå vidare till högsta domstolen, medan en mindre förmögen som dömes — för samma eller annat brott — till samma antal dagsböter icke får

överklaga utslaget, enär dagsboten för hans del fastställes till endast exempelvis 10 kronor. En ändring varigenom denna olikhet inför lagen undanröjes är ofrånkomlig. Det måste emellertid framhållas, att en fullt invändningsfri fullföljdsregel för bötesmålen för närvarande knappast torde stå att erhålla. Om varje regel som inskränker fullföljdsrätten gäller väl att den understundom kan komma att framstå såsom stel och i det föreliggande särskilda fallet otillfredsställande. Men här tillkomma särskilda omständigheter, beroende dels på tillvaron i vår strafflagstiftning av två särskilda bötesystem, dels ock på det sammanhang som enligt 30 kap. 6 § 2 mom. rättegångsbalken finnes mellan fullföljdsrätten i brottmål och summarevisibilisregeln för tvistemål.

Att en ändring i gällande fullföljdsregler icke bör gå i sådan riktning, att antalet mål med fullföljdsrätt till högsta domstolen skulle komma att ökas, torde tydligt framgå av de förut lämnade uppgifterna angående domstolens arbetsbörda. Dessa uppgifter visa, att tillströmningen av mål och ärenden till domstolen för närvarande är så omfattande att arbetsbalansen, vars snara avarbetande med hänsyn bland annat till den kommande processreformen är ett önskemål för att ej säga en nödvändighet, tenderar att växa. En lagändring som skulle komma att öka tillströmningen av mål måste i detta läge anses utesluten. Såsom organisationsnämnden framhållit torde tvärtom ändringar böra vidtagas till minskande av arbetsbördan. Dylika ändringar äro efter dagsbotssystemets införande så mycket mera angelägna som dagsbotssystemet kan förväntas komma att medföra en ökning av antalet mål däri böterna uppgå till 1,500 kronor och således med nu gällande fullföljdsregler jämväl en ökning av tillströmningen av bötesmål till högsta domstolen.

På grund av ökningen av antalet nådeansökningar har ånyo upptagits till överbärande den tidigare vid olika tillfällen behandlade frågan om inskränkning av högsta domstolens befattning med dessa ansökningar. Anledning torde icke finnas att i detta sammanhang närmare ingå på nämnda fråga. Men det må anmärkas, att de åtgärder, som kunna tänkas bliva vidtagna beträffande nådeärendena, knappast lära få någon betydelse för de allra närmaste åren.

Organisationsnämnden har i fråga om de allmänna fullföljdsreglerna uttalat, att det i första hand borde överbäras att begränsa fullföljdsrätten i brottmål till de fall då frihetsstraff tillämpats, samt i andra hand ifrågasatt, att den som ådömts böter skulle tillerkännas fullföljdsrätt allenast i de fall där frihetsstraff ingår i straffskalan oavsett om försvärande omständigheter föreligga. Vad angår nämndens senare förslag kan anmärkas, att läget efter dagsbotssystemets införande är åtminstone i viss mån ett annat än det var då förslaget framkom.

Nämndens förslag att från fullföljdsrätt utesluta dem vilka dömts allenast till böter skulle uppenbarligen, om det genomfördes, avlägsna den olikhet som på sätt förut anmärkts för närvarande består mellan mer och mindre välsituerade, och förslaget är bland nu tänkbara det som kan förväntas medföra den största arbetsbesparingen för högsta domstolen. Emellertid torde emot ett sådant förslag invändas, att en person som dömts för ett så grovt brott att därå kan följa frihetsstraff ej bör förvägras att få sin sak prövad i högsta instan-

sen, samt att denna möjlighet ej heller bör berövas den som dömts till ett högt bötesstraff, varvid kan åberopas att den som är part i tvistemål äger fullfölja talan till högsta domstolen så snart värdet av det tappade uppgår till 1,500 kronor.

Vad först angår invändningen att alla brott vara kan följa frihetsstraff böra, även om straffet i det särskilda fallet stannat vid böter, få fullföljas till högsta domstolen — av det skäl att dessa brott skulle anses mera 'vanhedrande' än brott med allenast lägre straff — må erinras om vad i denna fråga anfördes av dåvarande chefen för justitiedepartementet i propositionen till 1915 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. rättegångsbalken. Såsom därvid framhölls synes nämnda synpunkt icke kunna fränkännas berättigande i fråga om brott av den grövre beskaffenhet att de kunna medföra straffarbete — exempelvis bedrägeribrott — men den torde näppeligen äga giltighet när i straffskalan icke ingår svårare straff än fängelse. Det lärers således ej vara lämpligt att avskära fullföljdsrätten i sådant fall då någon dömts — låt vara blott till ett ringa bötesbelopp — för ett brott av det förra slaget. Däremot torde icke finnas skäl för ett bibehållande av den ovillkorliga fullföljdsrätten vid brott som ej kunna medföra strängare straff än fängelse. Vad angår dessa brott synes avseende böra fästas vid det i det särskilda fallet ådömda straffet. Och befogade invändningar torde icke kunna riktas mot att fullföljdsrätt i regel uteslutes, därest straffet för ett brott av det nu ifrågasvarande lindrigare slaget stannat vid böter. Om en sådan ändring genomföres, tillgodoses det av organisationsnämnden uttalade och förvisso synnerligen välgrundade önskemålet att begränsa tillströmningen till högsta domstolen av mål som gälla vanliga trafikförseelser.

Vid bestämmande av fullföljdsrätten synes man emellertid icke kunna underlåta att fästa visst avseende vid bötesstraffets storlek. Särskilt må erinras att normerade böter kunna uppgå till mycket höga belopp, och vid bestämmandet av dylika böter fästes intet eller mycket ringa avseende vid betalningsförmågan. Fullföljdsgränsen i tvistemål — 1,500 kronor — kan visserligen icke anses beteckna någon allmängiltig gräns mellan det ur ekonomisk synpunkt mer och mindre betydelsefulla. Då summarevisibilisregeln tillkom var läget sådant, att man stod inför nödvändigheten att vidtaga åtgärder som begränsade tillströmningen av mål till högsta domstolen. Vad angår framför allt tvistemålen kom valet att stå mellan följande utvägar: den ena att från fullföljd utesluta mål i vilka de föregående instanserna meddelat överensstämmande (konforma) domar, den andra att begränsa fullföljden i tvister som uteslutande röra penningar eller penningars värde till sådana fall då tvisteföremålets värde uppgår till ett visst i lagen angivet belopp (summa revisibilis). Företråde gavs åt den senare utvägen, och då det ansågs att summa revisibilis, för att den erforderliga begränsningen i tillströmningen av mål till högsta domstolen skulle komma till stånd, måste bestämmas till ett icke allt för lågt belopp, sattes gränsen vid 1,500 kronor. Huruvida det är av större eller mindre vikt för en part som blivit av hovrätten ålagd att betala t. ex. 1,400 kronor att han icke

får söka ändring i domen, kan ej avgöras uteslutande efter allmänna grunder. På frågans bedömande inverka partens ekonomiska ställning och andra omständigheter, som hänföra sig till det särskilda fallet. Det förhållande att fullföljdsgränsen i tvistemål som röra penningar eller penningars värde på sätt angivits bestämts till 1,500 kronor torde således icke medföra, att beträffande fullföljdsrätten för tilltalad som dömts till böter måste uppställas liknande regel. Att helt bortse från bötesstraffets storlek torde dock icke vara lämpligt. En synpunkt som i detta sammanhang jämväl må framhållas är den, att högsta domstolen bör bliva i tillfälle att sörja för nödig rättsenhet vid bestämmande av bötesstraff — en uppgift som särskilt under de första åren efter dagsbotsreformens genomförande måste anses angelägen. Det kan ifrågasättas, huruvida högsta domstolen skulle erhålla tillräckligt material för fyllande av denna uppgift, därest alla nu ifrågavarande bötesmål stannade i hovrätterna. Fullföljdsrätt torde således böra medgivas då fråga är om högre bötesstraff. Härvid måste olika regler finnas för dagsböter och för böter som utdömas omedelbart i penningar. Beträffande dagsbotsområdet bör fullföljdsrätten tydligen bestämmas efter antalet dagsböter, vilket betecknar brottets svårhetsgrad. Var inom skalan från en till och med 120 dagsböter fullföljdsgränsen skall sättas, kan naturligtvis vara föremål för olika meningar. Då dagsbotssystemet är en nyhet för våra domstolar, synes emellertid gränsen ej böra sättas för högt. Jag har med hänsyn härtill funnit mig böra förorda, att den som för ett brott dömes till 60 dagsböter eller däröver skall få gå vidare till högsta domstolen. Då det särskilda brottets svårhetsgrad skall vara bestämmande för rätten att söka ändring i högsta instansen, bör vid avgörande av fullföljdsfrågan sammanläggning ej få äga rum mellan flera bötesstraff, vilka vart för sig understiga men tillhopa uppgå till eller överstiga 60 dagsböter. Fullföljdsrätt skall alltså icke tillkomma den som dömts för ett brott till 40 dagsböter och för ett annat brott till 20 dagsböter. Vad angår böter som ådömts omedelbart i penningar torde anledning icke finnas att för närvarande frångå regeln, att fullföljdsrätt inträder så snart bötesbeloppet uppgår till 1,500 kronor; dock bör tydligen här gälla detsamma som i fråga om dagsböter, att sammanläggning mellan olika bötesstraff ej får äga rum vid fullföljdsfrågans avgörande. Endast den som för ett brott dömts till minst 1,500 kronor omedelbart i penningar får fullfölja, ej den som dömts för ett brott till 1,000 kronor och för ett annat till 500 kronor. Av det sagda följer, att jämväl sammanläggning mellan dagsböter och böter omedelbart i penningar skall vara utesluten.

För de fall då brottmål rörer annat än ansvar och hovrättens utslag därutinnan gått den tilltalade emot gäller vad som finnes stadgat i 30 kap. 6 § 2 mom. första punkten rättegångsbalken. Om i den del av målet vilken icke rörer ansvar fråga är — helt eller delvis — om annat än penningar eller sådant som kan skattas i penningar, får hovrättens utslag alltid överklagas. Där i nämnda del fråga är enbart om penningar eller sådant som kan skattas i penningar, tillämpas samma regel som i tvistemålen, d. v. s. fullföljds-

rätten beror av det tappades värde; uppgår detta värde till 1,500 kronor finnes fullföljdsrätt, i motsatt fall stannar målet i hovrätten. Det mest praktiska fall som är att hänföra under nyssnämnda lagrum torde vara det, att i målet är fråga om skadestånd. En tilltalad som ålagts utgiva skadestånd uppgående till 1,500 kronor äger enligt detta lagrum alltid fullföljdsrätt, även om han ej med hänsyn till honom ådömt ansvar skulle få överklaga hovrättens utslag. Härutinnan lärer nu ej böra vidtagas någon ändring. Så länge en målsägande som i skadeståndsfråga tappat 1,500 kronor får klaga i högsta instansen, torde denna rätt ej heller böra förvägras en tilltalad som i skadestånd skall utgiva enahanda belopp. För övrigt må anmärkas, att det i vissa fall kan vara synnerligen tvivelaktigt om grunden för ett skadestånd är civil eller kriminell. Därest i fråga om skadestånd gällde olika regler för fullföljdsrätten i tvistemål och i brottmål, skulle i sådana fall som de nyss antydda den tilltalades klagorätt komma att bero därav huruvida skadeståndet rubricerades på ena eller andra sättet.

Därest såsom förut angivits sammanläggning mellan olika bötesstraff icke skall förekomma vid prövning av fullföljdsrätten, är det en nödvändig konsekvens, att den sammanläggning, vilken vid avgörande av fullföljdsfrågan i brottmål som röra jämväl annat än ansvar för närvarande jämlikt 6 § 2 mom. 2 punkten är tillåten mellan böter och vad den tilltalade tappat i penningar eller penningars värde, icke vidare skall äga rum.

För närvarande gäller såsom regel att den som med hänsyn till utgången i någon del av målet är berättigad till fullföljd äger påkalla högsta domstolens prövning av målet i dess helhet. Härutinnan är ej avsett att nu göra någon ändring. Den som i ett mål, vilket gäller två brott, för det ena brottet dömes till 60 dagsböter och för det andra till 10 dagsböter skall alltså äga fullfölja talan mot utslaget även såvitt angår det senare brottet. På samma sätt om i målet är fråga jämväl om annat än ansvar; har den tilltalade ålagts att utgiva 1,500 kronor i skadestånd, får han fullfölja talan mot hovrättens utslag även i övrigt oavsett storleken av det ådömda straffet.

Bestämmas den tilltalades fullföljdsrätt på sätt nu angivits, komma tydligen åtskilliga bötesmål att bli föremål för högsta domstolens prövning, och anmärkning torde således icke kunna riktas mot förslaget ur den förut berörda synpunkten, att högsta domstolen bör bli i tillfälle att sörja för nödig rättsenhet vid bestämmande av bötesstraff. För övrigt må i detta sammanhang erinras, att tilltalad liksom annan enskild part jämlikt 30 kap. 13 § rättegångsbalken kan erhålla särskilt tillstånd till talans fullföljande, om det för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att hans talan varder prövad av högsta domstolen. Samma möjlighet finnes, där den tilltalade visar, att talans fullföljande för honom skulle hava synnerlig betydelse utöver det mål varom är fråga.

De i 30 kap. rättegångsbalken stadgade inskränkningarna i rätten att fullfölja talan mot hovrätts utslag gälla jämväl utslag som meddelats av krigs-

överdomstol. En tilltalad som enligt strafflagen för krigsmakten dömts till disciplinstraff eller böter — under 1,500 kronor — äger alltså, bortsett från det fall att målet rörer jämväl annat än ansvar, icke fullfölja talan till högsta domstolen med mindre å brottet kunnat följa svårare straff. Om 30 kap. 6 § rättegångsbalken erhåller det nya innehåll i fråga om tilltalads fullföljdsrätt som förut angivits, kommer detta för krigsrättsmålens del att betyda, att den ovillkorliga fullföljdsrätten bibehålles vid brott som kunna medföra straffarbete, varemot vid övriga brott det ådömda straffet blir avgörande. Har detta stannat vid disciplinstraff eller dagsböter under 60, får talan icke fullföljas till högsta domstolen.

Frågan vilken inverkan ändringarna skulle kunna få på tillströmningen av mål till högsta domstolen torde ej kunna med någon högre grad av exakthet besvaras. Dagsbotssystemet har varit i tillämpning allenast sedan 1932 års ingång och det lär vara mycket vanskligt att verkställa någon beräkning för framtiden av det årliga antalet i hovrätterna avgjorda mål, däri för brott vara ej kan följa strängare straff än fängelse ådömas dagsböter ej under 60. Man torde emellertid kunna räkna med att så högt bötesstraff mera sällan skall komma till användning. I varje fall måste ändringarna vid jämförelse med nu gällande fullföljdsregler medföra en begränsning i tillströmningen av bötesmål. För att erhålla någon grund för beräkning av storleken av denna begränsning har verkställts en undersökning av de under åren 1931 och 1932 av högsta domstolen avgjorda bötesmålen. Av undersökningen framgår, att ett femtiotal av de vardera året avgjorda bötesmålen skulle hava stannat i andra instans, om den ovillkorliga fullföljdsrätten varit förbehållen brott som kunnat medföra straffarbete, samt sammanläggning enligt 6 § 2 mom. 2 punkten ej fått äga rum. Det kan vidare förtjäna nämnas, att bötesbeloppet uppgick till 1,500 kronor eller mera i allenast 9 av de under år 1931 avgjorda bötesmålen. Motsvarande siffra för år 1932 är 5 mål.

I enlighet med de grunder som nu angivits har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken*.

Förslaget jämställer i fullföljdshänseende avsättning med straffarbete samt mistning av ämbete på viss tid med fängelse.

Där någon ådömts vite såsom straff och vitet fastställts i dagsböter, är i fråga om fullföljdsrätten att tillämpa vad förslaget innehåller om fullföljdsrätt för den som för 'annat brott' dömts till dagsböter. Beträffande fullföljdsrätten för den som ådömts vite omedelbart i penningar bör — vare sig vitet är att anse såsom straff eller såsom tvångsmedel — tillämpas samma regel som gäller när någon för 'annat brott' dömts till böter omedelbart i penningar. Då den för dylikt fall föreslagna bestämmelsen måhända icke skulle anses tillämplig där någon ådömts vite såsom tvångsmedel, torde erfordras ett kompletterande stadgande. Detta har givits det innehåll, att tilltalad skall äga fullföljdsrätt jämväl där han blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under 1,500 kronor.»

Föredraganden uppläser härefter det nämnda lagförslaget av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen angivna ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

H. Stefenson.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 mars 1933.

Närvarande:

justitieråden ALEXANDERSON,
EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitierådet GREFBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 10 februari 1933, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtan- de skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av extra ledamoten för lagärenden i justitiedepartementet, hovrättsrådet G. A. Eriksson.

Lagrådet yttrade:

Lagrådet ansluter sig till den uppfattning, som ligger till grund för förslaget, att införandet av dagsbotssystemet, för att icke detta system skall på fullföljdsrättens speciella område verka tvärtemot sitt allmänna syfte att främja reell och icke blott formell likhet inför lag mellan fattig och rik, måste medföra jämkningar i 30 kap. 6 § rättegångsbalken. Jämväl därutinnan är lagrådet ense med departementschefen att någon ur olika synpunkter lämpligare utväg härvid icke erbjuder sig än att stadga en minimigräns för det bötesstraff som skall kunna i högsta domstolen överklagas, oaktat målet ej gäller grövre brott än att det efter lag kunnat högst beläggas med fängelse eller suspension och oberoende av att målet icke i annan del än vad det rör ansvarsfrågan är av revisibel natur. Var denna gräns skall dragas, därom kunna, såsom i remissprotokollet anförts, helt naturligt olika meningar framställas, utan att fullt säkra grunder för den enas eller den andras företräde kunna åberopas, särskilt vad angår de bötesstraff som utmätts i dagsböter. Lagrådet har emellertid icke funnit anledning att hemställa om någon ändring i förslagets ståndpunkt i detta hänseende.

Ur synpunkten av inverkan å målbalansen i högsta domstolen kan den föreslagna ändringen, enligt vad utredningen visar, visserligen icke sägas äga någon större räckvidd. Sådan situationen är, bör dock en minskning i den årliga tillströmningen av mål med ett femtiotal icke aktas alltför ringa, allra

helst som bland de bortfallandes antal torde befinna sig icke så få trafikmål, vilka enligt erfarenheten äro i regel ganska tidsödande till följd av de talrika vittnesberättelserna, de ofta förekommande vidlyftiga redogörelserna för anställda försök till rekonstruktion av händelseförloppet, de från ömse sidor ingivna stridiga utlåtandena av experter o. s. v.

Mot förslaget detaljer har anledning till erinran ej förekommit.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 3 mars 1933.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler lagrådets den 2 mars 1933 avgivna utlåtande över det den 10 februari samma år till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 30 kap. 6 § rättegångsbalken*; därvid föredraganden hemställer, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.
